

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, варто підкреслити, що важливою тенденцією останнього десятиріччя в Україні стало впровадження екологічних чинників у регулювання різних видів, секторів господарської, управлінської та іншої діяльності. В законодавстві цей процес позначився як екологізація інших галузей законодавства, зокрема господарського, адміністративного, фінансового та іншого. У цьому контексті найбільш показовими є Закони України «Про мисливське господарство та полювання» (2000 р.), «Про туризм» (1995 р. в редакції 2003 р.), ряд законів, що регулюють містобудівну та проектно-будівельну діяльність, а саме: «Про основи містобудування» (1992 р.), «Про планування і забудову територій» (2000 р.), «Про Генеральну схему планування територій України» (2002 р.).

Суттєвою в плані адаптації до міжнародних стандартів навколишнього середовища є реалізація інноваційної еколого-економічної політики, зокрема таких її складових, як «торгівля квотами на викиди» і «еко-трудова податкова реформа» – економіко-правових інститутів, спрямованих одночасно на створення робочих місць та збереження довкілля [7].

Механізми екологічного регулювання мають бути гнучкими, тобто давати можливість диференційовано підходити до об'єкта регулювання й різних екологічних ситуацій, а також до визначення міри жорсткості

регулювання. Ці механізми не виключають, а навпаки, передбачають надання державної допомоги підприємствам, зокрема на технічне переозброєння. Це дає задовільні результати щодо головного критерію економічної ефективності регулювання – величини питомих витрат для скорочення викидів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Якісне дослідження методів впровадження КСВ в Україні (під редакцією А.Н. Тимофєєвої) / К. – 2005-2012 рр. – 362 с.
2. Пашенцев О.І. Теоретичні підходи до формування принципів вищезазначеного захисту довкілля в контексті економіки природокористування / О. І. Пашенцев // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2009. – № 245. – С. 933–939.
3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : Підручник. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУП, 2009. – 520 с.
4. Проект Екологічного кодексу України / [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=17281.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> – (нормативні директивні правові документи).
6. Позняк Е., Ільїна Н. Круглий стіл з проблем систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України // Право України. – 2011. – № 4 – С. 296–305.
7. Bounds A. Environment: Going green [electronic resource] / Andrew Bounds//Financial Times. – 2012. – Available at : <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/5c122b6a-fbc2-11e1-87ae-00144feabdc0.html>.

УДК 311.1

Берідзе Т.М.

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики
Криворізького економічного інституту
Криворізького національного університету*

ФОРМУВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стаття присвячена визначенню інтегрального показника, який може позиціонуватися на матриці конкуруючих підприємств гірничорудного комплексу. Для проведення ефективного моніторингу необхідно оптимізувати поле спостереження. Використання інтегрованих показників дозволить визначити економічний стан підприємства, його конкурентний статус, що забезпечить використання дієвих управлінських рішень.

Ключові слова: моніторинг, інтегральний показник, управління, конкурентоспроможність.

Беридзе Т.М. ФОРМИРОВАНИЕ МОНИТОРИНГА ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ

Статья посвящена определению интегрального показателя, который может позиционироваться на матрице конкурирующих предприятий горнорудного комплекса. Для проведения эффективного мониторинга необходимо оптимизировать поле наблюдения. Использование интегрированных показателей позволит определить экономическое состояние предприятия, его конкурентный статус, что обеспечит использование действенных управленческих решений.

Ключевые слова: мониторинг, интегральный показатель, управления, конкурентоспособность.

Beridze T.M. FORMATION OF MONITORING OF ECONOMIC STATUS COMPANIES AS A COMPONENT OF STRATEGIC MANAGEMENT

Article is devoted to the definition of the integral index, which can be positioned on a matrix of competing companies mining complex. For effective monitoring is necessary to optimize the field of view. The use of integrated indicators will determine the economic condition of the company, its competitive status that will ensure the effective management decisions

Keywords: monitoring, integrated index management, competitiveness.

Постановка проблеми. Перехід українських гірничорудних підприємств до стратегічних інструментів планування і контролю передбачає удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінського процесу. Управління як домінуюча

стратегія розвитку українського промислового бізнесу на теперішній час поступово відходить на другий план, і все більше підприємств розглядає стійкий розвиток в якості стратегічної мети конкурентної поведінки. Існуючі методи фінансового, управлінсько-

го та техніко-економічного аналізу і контролю не завжди адекватно вбудовані в механізм стратегічного управління, а саме планування та контролю, що істотно звужує сферу їх застосування, а також не дає можливості максимально оперативного реагування на зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища бізнесу.

Інформаційна база для прийняття управлінських рішень, заснована на безперервному формальному спостереженні (моніторингу) конкурентного розвитку бізнесу. Таким чином, моніторинг не слід розглядати як більш вузьке чи широке поняття ніж аналіз і контроль. Це безперервне спостереження за результатами і бізнес-процесами, націлене на вирішення конкретних задач, що стоять перед бізнесом, тобто на ефективні управлінські рішення. Ефективність використання ресурсів бізнесу є основою для системи стратегічного управління та зростання конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми часом найбільше поширення отримало думку, що для нейтралізації негативної реакції співробітників і ефективної реалізації стратегії потрібне залучення усього персоналу до розробки стратегічних рішень [1; 2].

Таким чином, у рамках теорії стратегічного управління простежуються певні аспекти, що пояснюють підприємницький успіх організації в довгостроковому періоді. Тобто досягнення стійких конкурентних переваг можна пояснити, розглядаючи процесуальний, структурний, змістовий і людський аспекти стратегічного управління [3].

Існує безліч моделей процесу стратегічного управління, що розрізняються один від одного кількістю і, відповідно, змістом послідовних кроків [8, с. 26, 49]. Проте усі моделі мають єдиний логічний ланцюг, і відмінності не є принциповими. Без регулярного та достовірного моніторингу ефективне управління підприємством ускладнене, адже процес управління будується на основі інформації про об'єкт управління, а також інформації про зовнішнє середовище, яка збирається і акумулюється з допомогою системи моніторингу. Ця інформація підлягає комплексній оцінці і прогнозуванню. Необхідність реалізації цієї вимоги диктується орієнтацією моніторингу на аналіз, порівняння результатів управління. Стандартистичність інформаційного набору забезпечує також зручність його пошуку і фіксації. Це надає моніторингу властивість інформаційного процесу [4]. Таким чином, дана ситуація створила необхідність розробки концепції багаторівневої системи моніторингу економічного стану промислового підприємства. [4, с. 29].

Постановка проблеми. Особливе місце в системі стратегічного аналізу займає блок аналітичних робіт, пов'язаних з дослідженням економічного стану підприємства. Метою дослідження є визначення інтегрального показника, який може позиціонуватися на матриці конкуруючих підприємств гірничорудного комплексу. Таким чином, методика моніторингу розширюється розробкою методики позиціонування.

Існуючі системи моніторингу в своїй основі мають в більшій мірі фінансові показники, що робить їх орієнтованими на ретроспективу і дозволяє прогнозувати основні параметри економічного стану. Така ситуація обумовлює необхідність використання більш комплексних систем спостереження, які дозволяють здійснювати всебічний аналіз даних і синтез управлінських рішень.

Матеріали і результати дослідження. Подача і обробка інформації про хід керованого процесу і під

час комплексного моніторингу – важлива частина управління. Якщо в систему управління поступати недостатня кількість інформації, то якісне управління системою здійснити не вдасться. Тому при організації системи управління велику частину грає визначення необхідного мінімуму інформації

Моніторинг економічного стану підприємства включає два великі блоки: перший – це розробка і впровадження системи моніторингу другий – подальше її коректування з урахуванням економічних і маркетингових реалій.

Спочатку проводиться моніторинг, по-перше, по обмеженому кругу показників, по-друге, моніторинг проводиться порівняно з одним конкурентом-лідером або першим послідовником. Далі круг показників моніторингу розширюється залежно від доступності джерел інформації. При цьому самі показники, періодичність спостереження за ними і методики їх розрахунку можуть переглядатися. Для порівняння можуть розглядатися вже декілька підприємств.

Для забезпечення і утримання лідерських позицій на високо конкурентному ринку необхідно упроваджувати і використовувати ефективний механізм моніторингу конкурентного поля в оперативній діяльності господарюючого суб'єкта, який дозволить мати інформацію про діяльність конкурентів і позицію підприємства в конкурентному ряду. В основу критерію ефективності можна покласти декілька складових.

Кінцевою метою моніторингу є управління змінами та відхиленнями, шляхом своєчасного інформування про можливість настання несприятливих змін, що відводять убік від досягнення заданої мети розвитку.

Об'єкт моніторингу можна представити у вигляді системи взаємозв'язаних чинників і інструментарію, за рахунок якого і досягається певний конкурентний статус господарюючого суб'єкта гірничого комплексу. Таким чином, ми приходимо до формування масиву даних і явищ, які мають бути піддані спостереженню з певною мірою періодичністю для забезпечення можливості оперативного втручання в процес.

Моніторинг підприємства є дієвим інструментом внутрішнього фірмового менеджменту і дозволяє значною мірою поліпшити роботу підприємства. Структура стратегічного аналізу внутрішнього середовища організації може включати: – окремі бізнеси організації; – функціональні підсистеми організації; – основні структурні підрозділи організації; – усі бізнес-процеси організації.

Згідно методики [6], конкурентний статус i -го підприємства позначається набором ряду показників, що характеризують ту чи іншу компоненту. Таким чином формується наступний набір:

$$X_i = (x_{i1}, x_{i2}, \dots, x_{ij}, x_{im}), \quad (1)$$

де x_{in} – значення j -го показника для i -ї компоненти, $i = 1, m$ – кількість підприємств, $j = 1, n$ – кількість показників.

Вихідні дані формуються у вигляді матриці $X = (x_{ij})$. Оскільки показники, що розглядаються, можуть мати різну розмірність, необхідно здійснити стандартизацію вихідних даних. Для стандартизації використовують формулу:

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j}, \quad (2)$$

де $\bar{x}_j$ – середнє значення для j -го показника конкурентного статусу підприємства;

$$S_j = \sqrt{\frac{1}{m} \sum (x_{ij} - \bar{x}_j)^2} - \text{середньоквадратичне відхилення}$$

ня j -го показника конкурентного статусу підприємства.

Наступним проводиться конструювання еталона статусу P_0 . Для одержання еталона всі ознаки поділяються на стимулятори і дестимулятори. Показники, що здійснюють позитивний стимулюючий вплив на конкурентний статус підприємства, є стимуляторами, а ознаки з протилежними властивостями – дестимуляторами. Еталоном буде точка багатомірного простору, що утворена за таким правилом: серед показників-стимуляторів I_1 відбираються дані з максимальними значеннями, серед дестимуляторів I_2 – з мінімальними:

$$P_0 = (z_{01}, \dots, z_{0k}, \dots, z_{0n}) \quad (3)$$

де $z_{0k} = \max z_{ik}$, якщо $k \in I_1$, $z_{0k} = \min z_{ik}$, $k \in I_2$.

Наступним здійснюється оцінка у вигляді узгальнюючого показника, що являє собою синтетичну величину, або рівнодіючу всіх ознак. Це дозволяє з її допомогою лінійно упорядкувати елементи, що беруть участь в аналізі.

Кількісна оцінка рівня конкурентного статусу (рівня якості) визначається як евклідова відстань до точки-еталону:

$$C_0 = \left[\sum_{k=1}^n (z_{ik} - z_{0k})^2 \right]^{\frac{1}{2}} \quad (4)$$

Далі визначається середня величина відстані між точками $\bar{C}_0 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{i0}$ та середньоквадратичне відхилення $S_0 = \left[\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{i0} - \bar{C}_0)^2 \right]^{\frac{1}{2}}$. Величина C_0 знаходиться за такою формулою:

$$C_0 = \bar{C}_0 + 2 \cdot S_0 \quad (5)$$

І нарешті, знаходимо інтегральний показник $d = 1 - \frac{C_{i0}}{C_0}$. Цей показник для кожного підприємства і є кількісною оцінкою рівня економічного статусу за даним набором компонентів. Далі отримані дані ранжують та інтерпретують.

Особливістю підприємств залізорудної промисловості є однорідність продукції, що виробляється ними. Характер предмета труда і однорідність продукції, що виробляється визначають структуру виробництва, величину поточних витрат і економічні зв'язки між окремими підрозділами підприємства.

Іншою важливою особливістю виробничого процесу в гірничій промисловості є рухливість робочого місця в кар'єрах [4]. У гірничодобувній галузі переважають один (видобуток) або два (видобуток і збагачення) виробничі цикли, що потрібно приймати до уваги при розрахунках.

Гірничодобувна промисловість є найбільш капіталомісткою галуззю. Тут на 1 грн основних виробничих фондів провозиться приблизно в 2-3 рази менше продукції, ніж в переробній промисловості.

При розрахунках за початкову вибірку даних був узятий масив коефіцієнтів конкурентної позиції Криворізьких гірничорудних підприємств. Після стандартизації вхідних даних проводилося конструювання еталона конкурентного статусу P_0 . Для цього всі ознаки, тобто показники масиву, повинні поділитися на стимулятори, що мають позитивний вплив на досліджуваний об'єкт, і дестимулятори, що, навпаки, негативно на нього впливають.

Оскільки на цьому етапі розглядаються показники, що зображують ринкову частку підприємства, рівень його конкурентоспроможності на ринку та відносну частку ринку підприємства до лідера галузі, то з упевненістю можна стверджувати, що ці ознаки є стимуляторами розвитку. Тому множина еталону конкурентного статусу $P_0 = (z_{01}, \dots, z_{0k}, \dots, z_{0n})$, має на-

ступний вигляд: $z_{0k} = \max z_{ik}$, оскільки $k \in I_1$. Результати розрахунків представлені на рис. 1.

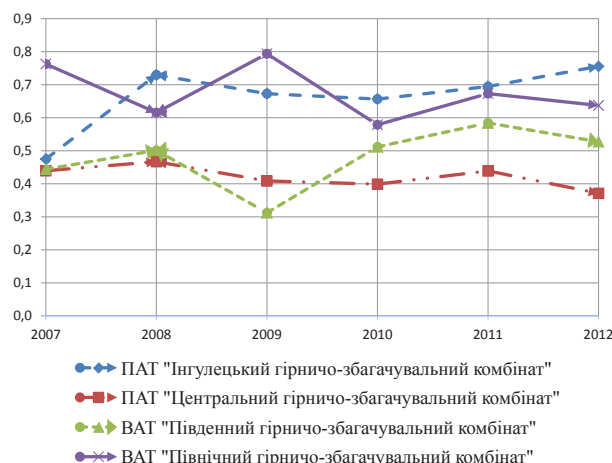

Рис. 1. Динаміка оцінок конкурентної позиції гірничо-збагачувальних підприємств України

Множини еталону конкурентного статусу для кожного підприємства.

$$P_1 = (0,864; 1; 0,93; 1; 1; 1)$$

$$P_2 = (0,864; 0,862; 0,937; 0,687; 0,819; 0,894)$$

$$P_3 = (0,864; 0,862; 0,937; 0,687; 0,819; 0,894)$$

$$P_4 = (1; 0,862; 1; 0,818; 0,949; 0,894)$$

$$P_5 = (0,864; 0,862; 0,937; 0,687; 0,819; 0,894)$$

$$P_6 = (0,864; 0,862; 0,937; 0,687; 0,819; 0,894)$$

$$P_7 = (0,864; 0,862; 0,937; 0,687; 0,819; 0,894)$$

Звідси розраховується кількісна оцінка рівня якості C_0 для кожного із підприємств, чий конкурентний статус аналізується:

$$C_{01} = 2,26; C_{02} = 3,17; C_{03} = 2,8; C_{04} = 1,80; C_{05} = 3,50; C_{06} = 3,99; C_{07} = 3,58$$

Таким чином, середня величина відстані між точками $\bar{C}_0 = 3,023$ та середньоквадратичне відхилення $S_0 = 0,718$. За формулою (5) $C_0 = 4,459$.

Останнім кроком є розрахунок інтегрального показника d для кожного із зазначених підприємств. Цей показник являє кількісну оцінку рівня економічного стану за даним набором компонентів. Отримані дані наведені у таблиці 1.

Таблиця 1
Інтегральний показник економічного стану гірничо-збагачувальних підприємств України

Найменування підприємства	Інтегральний показник оцінки економічного стану
ПАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат»	0,4942
ПАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	0,2893
БАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»	0,3558
БАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»	0,5970
ПАТ «Криворізький залізорудний комбінат»	0,2159
ПАТ «СВРАЗ СУХА БАЛКА»	0,1049
БАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	0,1970

Згідно з отриманими даними, найкращий конкурентний статус має ВАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», а найгірший – ПАТ «ЄВРАЗ СУХА БАЛКА».

Висновки. Отже, отримані показники дозволяють визначити наступне: Північний гірничо-збагачувальний комбінат наразі має значний резерв і потенціал зростання; звідси – підприємство розвивається достатньо швидкими темпами, і, як наслідок, зростає прибуток. Показник прибутку зростає, уповільнюється лише темп його росту. Уповільнення зумовлюється лише обмеженням матеріальних ресурсів, оскільки значне зростання обсягів виробництва призводить до постійного зростання потреби в обігових коштах, неможливості різкого зростання яких вступає у протиріччя з необхідністю завантаження виробничих потужностей. Можна зробити висновок, що без вливань інвестицій можливості підприємства можуть підійти до своєї межі, темпи розвитку та збільшення обсягу виробництва уповільняться, темпи зростання прибутку знизяться. Очевидно, стратегічними цілями на цьому етапі є підтримання рівноваги за рахунок більш жорсткого контролю над витратами. Цільовим орієнтиром є рентабельність капіталу, зокрема власного.

Для Інгuleцького гірничо-збагачувального комбінату основним напрямком діяльності є переважний контроль за виробництвом та продажами, модернізація виробництва, контроль за якістю продукції. Зокрема, повинно відбуватися впровадження нових форм управління, удосконалення методів управління. Метою функціонування є утримання балансу між економічним прибутком та грошовим потоком, значна увага приділяється бюджетуванню.

Південний гірничо-збагачувальний комбінат характеризується стабільністю доходів, припиненням розширення виробництва, максимумом обсягів виробництва та реалізації, доходів підприємства. Задачею менеджменту на цьому етапі є максимальне продовження стадії стійкості.

Центральний гірничо-збагачувальний комбінат ввійшов у фазу стагнації. До цієї фази характерні відносна стабільність кількісних та якісних показників функціонування. Як правило, підприємство здатне зберегти досягнутий стан рівноваги.

Таким чином, для забезпечення і утримання лідерських позицій на високо конкурентному ринку необхідно впроваджувати і використовувати ефективний механізм моніторингу конкурентного поля в оперативній діяльності господарюючого суб'єкта, який дозволить мати інформацію про діяльність конкурентів і позицію підприємства в конкурентному ряду. В основу критерію ефективності можна покласти певну кількість складових.

Занадто велика кількість спостережень обернеться для підприємства необґрунтованими витратами, оскільки дані для ухвалення управлінського рішення за результатами моніторингу будуть надлишковими. Недостатня область спостережень призведе до інформаційного дефіциту і неповного обліку всіх чинників в ході генерації управлінських рішень. Отже, для проведення ефективного моніторингу необхідно оптимізувати поле спостереження. Використання інтегрованих показників дозволить визначити економічний стан підприємства, його конкурентний статус, що забезпечить використання дієвих управлінських рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Друкер П. Управление, нацеленное на результат. – М., 1992. – 428 с.
2. Ефремов В.С. Стратегия бизнеса. Концепции и методы планирования. – М. : Финпресс, 1998. – 192 с.
3. Пилипенко А.А. Формирование организационно-экономического механизма обеспечения устойчивости работы предприятия. – Дис. Канд.экон. наук: 08.06.01. – Х., 1999. – 188 с.
4. Болквандзе И.Р. Формирование системы мониторинга экономического состояния промышленного предприятия как фактор повышения эффективности системы управления: Дис. канд.экон.наук. – М., 2004. – 138 с.
5. Карева Т.А., Миняшкин В.В. Финансовый мониторинг стратегии промышленного предприятия. – М., 2003 г.
6. Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи. Харків. ВД «ІНЖЕК». – 2003. – 323 с.
7. Пономаренко В.С. Стратегічне управління підприємством. – Х. : Основа, 1999. – 620 с.
8. Тридід А.Н. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства. Монографія. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 364 с.